

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid
Engelbrektsskolan i Stockholms kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet*, *Skolverkets allmänna råd*, *forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Engelbrektsskolan, i Stockholms kommun, ingår i denna granskning. Granskningen omfattar årskurserna 7-9.

Skolinspektionen besökte Engelbrektsskolan den 7-8 oktober 2019. Besöket genomfördes av Anna Alm och Per Joel Jarlunger. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

Beslut

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete. I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. I detta ingår att fortlöpande kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö. Det kan exempelvis vara personalens bemötande, hur jämställdhet förmedlas och gestaltas i undervisningen och elevers upplevelse av utsatthet vad gäller könsrelaterade kränkningar. Därefter behöver rektorn göra en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i vissa delar bedriver ett arbete för att elever ska mötas i och ges en jämställd och trygg skolmiljö. I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn behöver tillsammans med skolpersonalen arbeta för att höja lärares medvetenhet kring hur jämställdhet som värde förmedlas i undervisningen. I detta ingår exempelvis att lärare arbetar för att flickor och pojkar får ett lika stort utrymme och inflytande i undervisningen och att eleverna får samtala och reflektera kring jämställdhet.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund. Personalen rekommenderas även att diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra. Personalen behöver också diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 9 juni 2010 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete och att rektorn därmed inte heller har skapat kontinuitet i ett sådant arbete. Granskningen visar att rektorn kartlägger elevernas trygghet men att resultaten av kartläggningarna inte analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Eftersom rektorn inte formulerat mål för skolans jämställdhetsarbete och eftersom det inte finns några strukturer för hur arbetet ska bedrivas, har rektorn inte skapat förutsättningar för en och långsiktighet i jämställdhetsarbetet på skolan.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn använder enkäter för att regelbundet kartlägga elevers trygghet och trivsel på skolan. Rektorn uppger i intervju att hen, i syfte att kartlägga elevernas trygghet, använder två olika enkäter. Resultaten i den så kallade "brukarenkäten" redovisas könsuppdelat medan eleverna, i skolans egen trygghetsenkät, inte anger kön. Rektorn uppger vidare att om frågor kring jämställdhet tagits upp, exempelvis fördelning av talutrymme för pojkar respektive flickor i undervisningen, har detta inte skett utifrån en kartläggning utan utifrån vad rektorn och de biträdande rektorerna uppfattat som relevant utifrån observationer av enskilda lärares undervisning. Vidare uppger rektorn att pojkar i större utsträckning är involverade i kränkingsärenden, både som offer och förövare, men tillägger att denna uppfattning inte är ett resultat av en kartläggning utan en mer allmän uppfattning på skolan.

Granskningen visar att resultaten sprids till skolans personal men att personalen inte är delaktiga i att analysera resultaten. Elever, lärare, elevhälsan samt skolans övriga personal berättar i intervju att de får information om resultaten av kartläggningarna. Eleverna berättar att de har varit med och diskuterat resultaten med sin mentor, både i helklass och på utvecklingssamtalen. Lärarna och elevhälsan uppger att de endast analyserar resultaten av kartläggningarna i sitt arbetslag och i likabehandlingsgruppen, vilket även intervju med rektorn visar. Även den personal som inte ingår i lärargruppen eller i elevhälsan berättar att de får information från kartläggningen men att de inte varit med och analyserat resultatet.

Rektorns arbete för att utifrån kartläggningarna utveckla skolans jämställdhetsarbete och skapa en trygg skolmiljö

Granskningen visar att eftersom rektorn inte har analyserat resultaten av de genomförda kartläggningarna ur ett jämställdhetsperspektiv utgår inte de insatser som genomförs från identifierade behov. Det framgår också att rektorn inte formulerat några mål för skolans jämställdhetsarbete. Rektorn och lärarna uppger att inom värdegrundsarbetet finns jämställdhetsaspekter som tas upp till diskussion på förekommen anledning, exempelvis har elever och personal vid något tillfälle arbetat med könsöverskridande identiteter i form av en workshop. Rektorn uppger vidare att det inom fotbollsprofilen finns ett samarbete mellan lärare och tränare i en fotbollsklubb i syfte att öka medvetenheten kring hur man kan arbeta med pojk- och flickgrupper. Lärarna och övrig personal säger att även om det finns traditionella könsnormer och ett hårt och ibland sexistiskt språkbruk bland eleverna på skolan så har rektorn inte vidtagit några specifika åtgärder för att exempelvis hantera detta inom ramen för ett jämställdhetsarbete. Eleverna berättar att det inom ramen för det värdegrundsarbete som bedrivs på skolan finns en temadag om jämställdhet men de tillägger att där tar vi aldrig upp något som är seriöst och att innehållet inte tas på allvar. Eleverna säger vidare att det värdegrundsarbete som bedrivs mest är ytliga insatser utan innehåll och som inbegriper att de får "en massa prylar" i form av en "goodiebag". Lärarna säger att de under de senaste åren inte haft någon kompensutveckling kring jämställdhetsuppdraget som kan svara mot skolans behov men att det finns en förstelärare som ska arbeta med värdegrund. Lärarna och representanter för elevhälsan säger dock att det saknas specialkompetens gällande jämställdhetsuppdraget på skolan även om det finns många lärare som är engagerade i och intresserade av jämställdhetsfrågor.

Jämställdhetsarbetets kontinuitet och integrering i de ordinarie arbetsprocesserna

Granskningen visar att eftersom rektorn inte identifierat några utvecklingsområden kring jämställdhet och därför inte planerat några insatser, finns det på skolan inte heller strukturer för hur ett sådant arbete kan integreras i skolans ordinarie arbetsprocesser. Rektorn har därmed inte skapat förutsättningar för en kontinuitet i skolans jämställdhetsarbete.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. I detta ingår att fortlöpande kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö. Det kan exempelvis vara personalens bemötande, hur jämställdhet förmedlas och gestaltas i undervisningen och elevers upplevelse av utsatthet vad gäller könsrelaterade kränkningar. Därefter behöver rektorn göra en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i vissa delar bedriver ett arbete för att elever ska mötas i och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Granskningen visar att skolpersonalen till viss del arbetar för att skolans miljöer ska vara tillgängliga för alla elever och att skolpersonalen reagerar och ingriper när språkbruk och beteenden strider mot värdegrunden i och utanför undervisningen. Granskningen visar dock att skolpersonalen inte genomför insatser och aktiviteter för att främja interaktionen mellan elever utanför undervisningen och att lärare i begränsad omfattning arbetar med detta i undervisningen. Vidare visar granskningen att lärare i några ämnen låter eleverna samtala och reflektera kring jämställdhet i undervisningen. Granskningen visar däremot att skolpersonalen inte regelbundet har diskussioner om, och kritisk granskning av könsnormer i relation till verksamheten och elevernas trygghet.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att personalen i huvudsak ger uttryck för att de bemöter elever likvärdigt oberoende av elevens könstillhörighet. Några lärare säger att de bemöter pojkar och flickor på samma sätt medan en annan lärare säger att de kanske inte gör det, exempelvis säger hen att hen pratar lugnare med flickor när man träffar dem ute i korridoren. Representanter för elevhälsan säger att de bemöter flickor och pojkar på ett likvärdigt sätt men att de kanske använder olika metoder för att komma i kontakt med olika grupper. Exempelvis berättar elevhälsans representanter att de, för ett halvår sedan, var på en föreläsning som handlade om hur man skulle bemöta, framförallt pojkar, på ett lågaffektivt sätt. Rektorn uppger i intervjun att hen tror att alla elever blir bemötta på ett likvärdigt sätt av de vuxna på skolan men att detta givetvis är en samvetsfråga och att personalen också kan vara bärare av normer och värderingar.

Granskningen visar att skolans personal i vissa delar arbetar för att skolans miljöer utanför undervisningen ska vara tillgängliga och trygga för alla elever. Samtlig personal på skolan säger att de försöker vara på de ställen där eleverna är. Eleverna bekräftar i intervju att det finns många vuxna på skolans gemensamma ytor som pratar med både flickor och pojkar. Rektorn säger att hen får löpande information från lärarna kring hur eleverna upplever miljön utanför undervisningen och uppger att alla skolans ytor är bemannade med rastvärdar och rastpedagoger. Enligt rektorn rör sig vuxna på de ytor där eleverna befinner sig vilket gör skolan till en trygg plats. Elever berättar i intervju att de känner sig trygga på skolan och att det inte finns platser de undviker. Utifrån de observationer som gjordes under besöket är de allra flesta elever inomhus under rasttid. Eleverna befinner sig i korridorer och på uppehållsytor, exempelvis i "treans fik" där det

finns soffor och bord och ett bemannat kafé. Vid observationerna i både kaféet och i korridorerna finns det många könsblandade grupper som interagerar på olika sätt.

Granskningen visar att personalen inte genomför insatser och aktiviteter för att främja interaktionen mellan elever utanför undervisningen. Enligt lärarna finns det inget gemensamt arbete för att främja interaktionen mellan könen utanför klassrummet. Av intervju med övrig personal och av de observationer som Skolinspektionen gör framgår att det inte finns några organiserade aktiviteter på rasterna eller i skolans innemiljö. Eleverna berättar att de är i "treans fik" eller lämnar skolan på rasterna. Några elever säger att de går hem.

Granskningen visar att personalen i vissa fall ingriper när elevers beteende strider mot värdegrunden. Enligt rektorn finns tydliga riktlinjer som säger att all personal på skolan ska reagera och ingripa vid så kallade skojbråk. En vuxen på skolan berättar att det exempelvis finns en "lek" bland vissa elever på skolan som innebär att de gör varandra illa utan att den utsatte ska reagera. Både lärarna och den övriga personalen berättar dock att de alltid ingriper, även vid skojbråk. Eleverna säger att det på klassens egen "chatt", där lärarna inte har insyn, sker en del kränkningar och att det ofta är pojkarna som använder ett grovt språk mot varandra. Eleverna säger också att det är en hård jargong bland de elever som spelar mycket spel och det kan förekomma skojbråk i spelen. Eleverna säger vidare att det finns vissa lärare som tar tag i detta medan andra aldrig frågar vad som händer på internet.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärare inte ställer lika höga förväntningar på alla elever oavsett könstillhörighet. Det finns elever som vid intervjun säger att de upplever att lärarna har högre förväntningar på flickorna. En grupp elever säger att lärarna uppmuntrar flickorna mer än pojkarna och att flickorna får mer beröm och bättre feedback på exempelvis muntliga presentationer. En annan grupp elever berättar att en lärare sagt att flickor är bättre på vissa saker och i något ämne upplever eleverna att flickor och pojkar får olika betyg för samma prestation. Det finns elever som säger att de inte vågar diskutera detta med lärarna eftersom de är rädda att detta skulle gå ut över deras betyg.

Granskningen visar att lärarna inte aktivt arbetar för att alla elever oberoende av könstillhörighet får samma utrymme och inflytande i undervisningen. Lärarna uppger i intervju att de ger flickorna möjlighet att ta mer plats i klassrummet genom att fördela talutrymmet till flickornas fördel. Trots det säger lärarna att pojkar tar mer plats i klassrummen men att det kan bero på stämningen i gruppen. Vid Skolinspektionens observationer får pojkarna ordet betydligt oftare än flickorna. Några elever säger att de upplever att talutrymmet är jämt fördelat mellan flickor och pojkar. Enligt rektorn har den biträdande rektorn haft diskussioner med enskilda lärare om fördelning av talutrymmet utifrån observationer, men detta har inte föranlett något gemensamt arbete på skolan. Rektorn uppger i intervju att det på skolan har funnits problem hos ledarna i bemötandet av de flickor som går på fotbollsprofilen men att skolan tog tag i detta och att det nu är betydligt bättre. Rektorn uppger vidare att utifrån resten av undervisningen inte finns någon diskussion om bemötande utifrån kön just nu eftersom man på skolan inte upplever att det är ett problem.

Granskningen visar att lärarna, i undervisningen har få strategier för att främja interaktionen mellan elever oberoende av könstillhörighet. Av intervjuer med elever,

lärare och rektorn framgår det att eleverna för det mesta har en fast placering i klassrummet och att dessa placeringar är gjorda dels utifrån att pojkar och flickor ska interagera, dels utifrån vilka elever som fungerar tillsammans. Lärarna uppger vidare att de har diskuterat nyttan av könsblandade gruppindelningar med eleverna, men då har flickorna sagt att det då blir de som får göra allt arbete medan killarna åker snålskjuts.

Vidare visar granskningen att eleverna i några ämnen får möjlighet att diskutera jämställdhetsfrågor och att lärare bemöter kontroversiella åsikter och tar ställning för skolans värdegrund. Några lärare berättar att de diskuterat normer kring kön i sina respektive ämnen. Exempelvis har en lärare tagit upp och diskuterat könsstereotypa könsroller i propagandafilmer från andra världskriget. Eleverna berättar att de pratat om jämställdhetsfrågor i de samhällsvetenskapliga ämnena och i något språkämne. Vidare berättar eleverna att de med vissa lärare har pratat om normer i relation till kön. Rektorn tillägger att hen uppfattar att det finns en variation i huruvida lärarna låter elever diskutera jämställdhetsfrågor.

Granskningen visar att olämpligt språkbruk och olämpligt beteende förekommer bland eleverna och att lärare då reagerar och ingriper. Lärarna säger att då kontroversiella åsikter förs fram av eleverna kan dessa ibland uppfattas som provocativa och halvt på skämt men enligt lärarna visar de då på vad som gäller enligt författningarna. Även rektorn säger att om elever ger uttryck för kontroversiella åsikter så bemöter lärarna detta genom att hänvisa till författningarna. Eleverna säger att det händer att både pojkar och flickor är taskiga mot varandra på lektionen och att det ofta handlar om en nedsättande kommentarer. Eleverna säger dock att sådana kommentarer inte har med kön att göra. Eleverna säger vidare att lärarna för det mesta inte märker att detta sker men att det händer att eleverna pratar med sina lärare om det hårda språkbruket. En grupp elever säger vidare att om det är hög ljudnivå på lektionerna så får pojkar mer tillsägelser än flickor och blir i högre grad utvisade från lektionen än flickor även om flickor och pojkar betett sig lika illa.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att det på skolan saknas regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av könsnormer i relation till verksamheten och elevernas trygghet. Det framgår av intervjuer med rektorn, lärare, representanter från elevhälsan och övrig skolpersonal att personalen inte på ett strukturerat sätt diskuterar könsnormer och rektorn tillägger att det inte finns någon avsatt tid på skolan för att diskutera normer i relation till den egna verksamheten. Rektorn säger vidare att det i arbetslagen och i likabehandlingsgruppen har förekommit diskussioner om könsnormer i relation till skolans värdegrund, men att detta inte är något som hen styr på övergripande nivå eftersom hen inte upplever att det på skolan finns några problem som är relaterade till könsnormer. Eleverna säger i intervju att det finns vissa normer på skolan om hur flickor och pojkar ska vara. Pojkarna berättar vidare att det finns en norm på skolan som säger att de som pojkar förväntas försvara sig om de blir utsatta för en kränkning medan om det är en flicka som blir kränkt anses detta allvarigare. Personalen uppger vidare att det finns en väldigt tydlig norm på skolan kring hur man som elev förväntas vara och agera i grupper med bara flickor och i grupper med bara pojkar.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn behöver tillsammans med skolpersonalen arbeta för att höja lärares medvetenhet kring hur jämställdhet som värde förmedlas i undervisningen. I detta ingår exempelvis att lärare arbetar för att flickor och pojkar får ett lika stort utrymme och inflytande i undervisningen och att eleverna får samtala och reflektera kring jämställdhet.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund. Personalen rekommenderas även att diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra. Personalen behöver också diskutera hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

X Inger Börjesson

Beslutsfattare

Signerat av: Inger Börjesson

X Anna Alm

Föredragande

Signerat av: Anna Alm

I ärendets handläggning har även Per Joel Jarlunger, Anna Sundman Marknäs, Anna Johansson och Johanna Tinghammar Bruck deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Engelbrektsskolan är en 1-9 skola som ligger i centrala Stockholm, Stockholms kommun. Granskningen omfattar de elever som går i årskurserna 7 till 9. Skolan är organiserad i arbetslag. Skolan leds av en rektor.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.